

CUMHURİYETTEN GÜNÜMÜZE İLKÖĞRETİMDE PROGRAM GELİŞTİRME ÇALIŞMALARI

Salih Zeki GENÇ

*Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü
Sınıf Öğretmenliği ABD.
szgenc@yahoo.com*

Özet

Bu çalışmada, Cumhuriyetten günümüze ülkemizde, ilköğretim kademesinde gerçekleştirilen program geliştirme çalışmaları ele alınarak ana hatlarıyla irdelenmiş ve dayandıkları esaslar ile programların öğeleri farklı yönleriyle değerlendirilmeye çalışılmıştır. Literatür taraması yöntemi kullanılarak çalışma konusu hakkında bilgi ve belgelere ulaşılmıştır. Mevcut bilgi ve belgeler yorumlanmıştır. Sonuçta, süreç içerisinde farklı zamanlarda farklı boyutlarıyla program geliştirme çalışmalarının yapıldığı, 1968 programına kadar programların toplu şekilde geliştirildiği; 1980'lerden sonra ise, program geliştirme çalışmalarının ders bazına indirgenerek günün değişen ve gelişen şartlarına uygun bir şekilde geliştirilmeye çalışıldığı görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: İlköğretim, Program, Program Geliştirme

FROM THE REPUBLIC TO OUR DAY PRIMARY SCHOOL CURRICULUM DEVELOPMENT STUDIES

Abstract

In this study, the curriculum development attempts in primary schools has been made since the foundation of the Republic were studied in outline and the grounds they were based on and the elements of these curriculums were evaluated with their different aspects. The relevant knowledge and documents concerning the subject of the study obtained by using the literature search. The knowledge and documents available have been interpreted. In conclusion, it was seen that curriculum had been being developed altogether until the year 1968 in which different curriculums were developed in different aspects and since then, curriculum development studies has been minimized to courses and tried to be developed more appropriately.

Keywords: *Primary Education, Curriculum, Curriculum Development*

Giriş

Günümüzde, çok hızlı bir değişim ve dönüşüm yaşanmaktadır. Her alanda yaşanan bu değişimler şüphesiz eğitim alanında da görülmektedir. Toplumların, sosyal, siyasal, kültürel ve ekonomik yönden gelişmesinde ve bireylerin kendilerini gerçekleştirebilmelerinde eğitim önemli bir yere sahiptir.

Eğitim olgusunun birbirleriyle sürekli etkileşimde bulunan üç temel ögesi bulunmaktadır. Bu üç temel öge öğrenci, öğretmen ve programdır. Bir eğitim sisteminin etkililiği ve verimliliği bu üç ögenin belirli bir hedefe doğru uyum içerisinde ilerlemesiyle mümkündür. Dolayısıyla, eğitim sisteminde yapılan düzenlemeler, programlarda yer aldığı ölçüde anlam kazanır. Programlar ulaşılabilecek amaçları, (hedefleri) bu amaçlara (hedeflere) ulaşabilmek için seçilecek ve belli ilkelere göre düzenlenecek içeriği, uygulanacak yöntemleri, destekleyici araç-gereçleri, amaçlara ne kadar ulaşılabildiğini gösteren değerlendirme ölçütlerini kapsamaktadır (Gözütok, 2003: 44).

Eğitim sisteminde gerçekleştirilecek değişikliklerin program geliştirme çalışmalarına dayandırılmasının gerekliliği bütün dünyada bilinen bir gerçektir. Çünkü öğretmen eğitiminden, sınıf yönetimine, ders kitabından uygulanacak öğretim yöntemlerine ve kullanılacak araç-gereçlere kadar tüm soruların; dahası, nasıl bir insan tipi yetiştirmek istediğinizin cevabını mevcut programlarda bulmak mümkündür.

Türkiye'de Yürütülen Program Geliştirme Çalışmaları

1913'de Tedrisat-ı İptidaiye Kanunu Muvakkati (İlköğretim geçici kanunu) çıkarılmış ve kanun 'geçici' başlığına rağmen Cumhuriyet yıllarında da birçok maddesi yürürlükte kalmıştır (Akyüz, 1993: 231).

Osmanlı döneminden Cumhuriyet dönemine geçen 1915 tarihli "Mekatib-i İptidaiye-i Umumiye Talimatnamesi"nde üç devreli ve altı sınıflı ilkokullar için müfredat programı hazırlanmıştır. Bu program şöyledir (Cicioğlu, 1985:91):

<i>Öğleden Evvel Tedris (Okutulacak) Edilecek Dersler</i>	<i>Öğleden Sonra Tedris (Okutulacak) Edilecek Dersler</i>
<i>Kuran-ı Kerim</i>	<i>El İşleri</i>
<i>Malumat-ı Diniye</i>	<i>Ziraat</i>
<i>Musahabat-ı Ahlakiye</i>	<i>Yazı</i>
<i>Türkçe, Kıraat, Sarf ve Nahiv</i>	<i>Resim</i>
<i>Tarih</i>	<i>Musiki (Gına)</i>
<i>Hesap ve Hendese</i>	<i>Terbiye-i Bedeniye</i>
<i>Eşya Dersleri</i>	-

1924 İlkokul Programı

Cumhuriyetin ilanı ile birlikte eğitimde hızlı bir yenileşmeye gidilmiştir. 1924 yılında çıkarılan Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile tüm öğretim kurumları Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde toplanmış ve okullarda uygulanan programlar üzerinde kapsamlı değişiklikler yapılmıştır. Türkiye'de program geliştirme çalışmalarına bakıldığında, ilk çalışmaların 1924 yılından itibaren daha çok ilköğretim alanında başlatıldığı ve bu çalışmaların daha sonra ortaöğretim düzeyindeki çalışmalara ışık tuttuğu görülmektedir. (Gözütok, 2003: 45) 1924 programı, yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin eğitim ve öğretim anlayışı, ihtiyacı ve şartları düşünülerek "1924 İlk Mektep Müfredat Programı" adı altında hazırlanmıştır. Daha çok proje niteliğinde olan program iki yıl uygulamada kalmıştır. Diğer bir ifadeyle, geçiş programı niteliğinde olan 1924 programının önceki programlardan temel farkı çok az sayıda bazı derslerin konulması değiştirilmesi ve bazı ders konularının Cumhuriyet yönetimine uyarlanmasıdır (Tazebay ve diğerleri, 2000: 34-35). Bu programın diğer bir özelliği de kız ve erkek öğrenciler için ayrı ayrı hazırlanmasıdır.

Tablo 2. Erkek ilk Mekteplerinin Haftalık Ders Tevzili Cetveli (1924)

Dersler	1.s.	2.s.	3.s.	4.s.	5.s.
<i>Alfabe</i>	12	-	-	-	-
<i>Kıraat (İnşat ve Temsil)</i>	-	4	3	2	2
<i>İmla</i>	-	2	2	1	1
<i>Tahrir</i>	-	1	-	2	2
<i>Sarf</i>	-	-	-	1	1
<i>Yazı (Sülüs-Rik'a)</i>	-	2	1	1	1
<i>Kuran-ı Kerim ve Din Dersleri</i>	-	2	2	2	2
<i>Hesap</i>	2	3	3	3	2
<i>Hendese</i>	-	-	-	1	2
<i>Tarih</i>	-	-	1	2	2
<i>Coğrafya</i>	-	-	1	2	2
<i>Tabiat Tetkiki, Ziraat, Hıfzısıhha</i>	3	3	2	2	2
<i>Müşahabat-ı Ahlakiye ve Malumat-ı Vataniyye</i>	1	1	1	1	1
<i>Resim</i>	2	2	2	2	2
<i>El İşleri</i>	2	2	2	2	-
<i>Musiki</i>	2	2	2	1	1
<i>Terbiye-i Bedeniyye</i>	2	2	2	1	1

İlk Mektep Müfredat Programı (1926)

1926 programı Cumhuriyet döneminin en kapsamlı programıdır. 1926 programı esasını Dewey'in "Hayat Bilgisi, toplu tedris ve iş okulu " kavramlarından almıştır (Wilson ve Başgöz, 1973: 107).

1926 programı, bugünkü programların dayandığı altı temel esası kapsamı açısından önemlidir. Bu temel esasları (MEB, 1997, s. 18-19) şöyle sıralanmaktadır:

1. Toplu öğretim sistemi
2. İlkokulun amaçları
3. Derslerin özel amaçları
4. Öğretimde takip edilecek yollar
5. İlk okuma-yazma öğretiminde uygulanan çözümleme metodu
- 6- Beş sınıflı ilkokulun birinci ve ikinci devreye ayrılması

1926 programı, getirdiği "toplu öğretim ilkesi"nin gereği gibi uygulanmaması ile ilgili sorunlar ile uğraşırken bu sorunlar Latin alfabesinin kabul edilmesinden sonra bir kat daha artmıştır. Yapılan program değişikliği ile eskiden ayrı ayrı okutulan derslerin bir ad altında, eski öğretim yöntemine göre okutulmasından başka sonuç vermemiştir (Wilson ve Başgöz, 1973: 96). Diğer taraftan, yeni programda derslerin adlarında önemli sadeleştirmeler yapılmış "Eşya Dersleri" adı altında yeni bir ders konmuş, özellikle derslerin konuları arasında Cumhuriyetle ilgili muhtevaya ağırlık verilmiştir (Tazebay ve diğerleri, 2000:38).

Tablo 3. 1926 Müfredat Programı (Cicioğlu, 1985: 96):

Dersler		I. Devre			II. Devre	
		1.s.	2.s.	3.s.	4.s.	5.s.
TÜRKÇE	Alfabe	10	-	-	-	-
	Kıraat	-	4	4	3	3
	İmla	-	2	2	1	1
	Tahrir	-	2	2	2	2
	Grammer	-	-	-	1	1
	Elyazısı	-	2	2	1	1
Hayat Bilgisi		4	4	4	-	-
Hesap Hendese		4	4	5	5	5
Tarih		-	-	-	2	2
Coğrafya		-	-	-	2	2
Tabiat Dersleri		-	-	-	2	2
Eşya Dersleri		-	-	-	-	2
Yurt Bilgisi		-	-	-	2	1
Resim-Elişi		4	4	4	2	2
Musiki		2	2	1	1	1
Cimnastik		2	2	2	2	1
Yekûn (Toplam)		26	26	26	26	26
Ev İdaresi		-	-	-	(1)	(1)
Dikiş		-	-	-	(1)	(1)

1936 İlkokul Müfredat Programı

1936 programı daha önceki programın günün değişen ve gelişen şartlarına göre yeniden ele alınıp geliştirilmiş halidir. Bu programda “İlkokulun Hedefleri” esasını belirten ilk bölümde “Ulusal Eğitim” ilkelerine yer verilmiştir.

1936 yılında yapılan program değişiklikleri önceki değişikliklere göre ayrı bir öneme sahiptir. Bu tarihe kadar, yeni kurulan devletin yapısına uygun olarak yapılması gereken inkılaplar tamamlanmış ve bu inkılaplar yerleşmeye başlamıştır. Daha önceki değişikliklerin yapıldığı yıllarda inkılaplar henüz tamamlanmadığından, hazırlanan ilkokul programları yeni rejimin görüşlerini tam olarak yansıtmıyordu. Bu açıdan 1936 programı ayrı bir öneme sahiptir(Kıncal, 1993: 300).

1936 programında, her dersin programının başında o dersin başlıca hedefleri tespit edilmiş, derslerin öğretiminde öğretmen tarafından dikkate alınacak önemli noktalar açıklanmıştır. Ayrıca derslerde yeni eğitim ve öğretim esasları bakımından dikkat edilecek noktalar hakkında açıklamalarda bulunulmuştur. Bu programlarla Cumhuriyet İlkokulu Türk çocuğunu ezbercilikten kurtarmış, canlı mevzular etrafında öğrencinin gözlemler ve incelemeler yaparak millî meselelerle sıkı bir şekilde ilgilenmeleri sağlanmıştır (Ergin; 1977: 1785).

Bu programda ilkokulun eğitim ve öğretiminde, öğrencilerin gelişim özelliklerinin göz önünde bulundurulmasına önemle çalışılmıştır. Ayrıca, “yakın çevre” den hareket ederek “uzak çevre” yi kavratma ilkesi kabul edilmiştir. “Toplu Öğretim” ilkokulun öğretim metodu olarak belirlenmiş ancak, üçüncü sınıfın sonuna doğru, öğrencilerin olayları ve cisimleri bilimsel kurallara göre inceleme yeteneklerinin artırılması amacıyla “Hayat Bilgisi” dersinin derece derece gruplara veya dallara ayrılması istenmiştir. Dördüncü sınıfta, tarih, coğrafya, yurt ve tabiat bilgisi derslerinin ön planda işlenmesi kabul edilmiştir (Cicioğlu; 1985: 97).

Tablo 4. 1936 Programına Göre Ders Dağılım Çizelgesi

Dersler	I. Devre			II. Devre	
	1.s.	2.s.	3.s.	4.s.	5.s.
Türkçe	10	7	7	6	6
Tarih	-	-	-	2	2
Coğrafya	-	-	-	2	2
Yurt Bilgisi	-	-	-	2	1
Tabiat Bilgisi	-	-	-	3	3
Aile Bilgisi	-	-	-	2	2
Hayat Bilgisi	5	6	7	-	-
Hesap-Hendese	4	4	4	4	5
Resim-İş	4	4	4	2	2
Yazı	-	2	1	1	1
Müzik	1	1	1	1	1
Cimnastik	2	2	2	1	1
Yekûn Toplam	26	26	26	26	26

Köy İlkokulları Programı (1939)

1939 yılında toplanan I. Millî Eğitim Şûrası'yla, 3 sınıflı bütün köy okulları üç yıldan beş yıla çıkarılmış ve 1939-1940 öğretim yılı başından itibaren, hazırlanan, "Köy İlkokul Programı Projesi" uygulamaya konulmuştur. Bu proje köy okulları programlarında bazı değişiklikleri ve hedefleri içermiştir. Köy hayatı ile ilgili uygulamalı derslere yer veren programda, uygulamalı derslerde yer alan etkinlikler belirtilmiştir. Programda Türkçe, Aritmetik, Geometri, Tarih, Coğrafya, Yurt bilgisi ve Resim dersleri içerikleri şehir ilkokullarıyla hemen hemen aynıdır. Ancak Hayat Bilgisi, Tabiat Bilgisi, İş ve Ziraat dersleri muhtevaları köydeki hayata uygun bir duruma getirilmiştir "Aile Bilgisi" dersi muhtevalarında bazı gerekli değişiklikler yapılmıştır (Tazebay ve diğerleri, 2000, s.59). Bunun yanında, haftalık ders saatleri köy ihtiyaçları dikkate alınarak düzenlenmiştir.

Tablo 5. Beş Sınıflı Köy Okulları Ders Dağılım Çizelgesi

DERSLER	SINIFLAR				
	I	II	III	IV	V
Hayat Bilgisi	3	3	4	-	-
Türkçe	10	9	8	5	5
Tarih	-	-	-	2	2
Coğrafya	-	-	-	2	2
Yurt Bilgisi	-	-	-	2	2
Aile Bilgisi	-	-	-	1	1
Aritmetik (Geometri)	4	4	4	3	3
Resim	1	1	1	1	1
Yazı	-	1	1	1	1
Toplam	18	18	18	18	18

1948 İlkokul Programı

Bu programda Millî Eğitimin Amaçları

1. Toplumsal bakımdan,
2. Kişisel bakımdan,
3. İnsanlık ilişkileri bakımından,

4. Ekonomik hayat bakımından, olmak üzere dört grupta toplanmıştır. "İlkokulun Eğitim ve Öğretim İlkeleri" yeniden düzenlenmiştir. Bazılarının yerleri değiştirilmiş, bazılarına açıklık getirilmiştir. Her bir ilkenin ilkokulda nasıl gerçekleştirilebileceği üzerinde açıklamalar yapılmıştır. Bu ilkeleri ve açıklamaları, 1949 yılında yayımlanan Ortaokul Programı'na da geçmiştir (Binbaşıoğlu; 1995: 281283).

Tablo 6. İlkokulların Haftalık Ders Dağıtım Cetveli (MEB, 1948: 24):

DERSLER	I. Devre			II. Devre	
	1.s.	2.s.	3.s.	4.s.	5.s.
Hayat Bilgisi	5	6	7	-	-
Türkçe	10	7	7	6	6
Tarih	-	-	-	2	2
Coğrafya	-	-	-	2	2
Yurttaşlık Bilgisi	-	-	-	2	1
Tabiat Bilgisi	-	-	-	3	31
Matematik	4	4	4	4	5
Aile Bilgisi	-	-	-	2	2
Resim-İş	4	4	4	2	2
Yazı	-	2	1	1	1
Müzik	1	1	1	1	1
Beden Eğitimi	2	2	2	1	1
Toplam	26	26	26	26	26

1948 tarihli İlkokul programı yayımlandıktan sonra, derslerin çok oluşu, işlenmesi gereken konu ve ünitelerin fazlalığı, öğrencilerin zihin düzeylerinin üzerinde olduğu, dersler arasında bir bağın kurulamadığı, konuların ve ünitelerin birbirini tamamlamadığı, bunlar için yeterli zaman ayrılmadığı, programın daha çok bilgiye yönelik olduğu, beceri ve alışkanlık kazandırmak için fırsat olmadığı, ders konularının yüklü, programın esnek olmadığı, bireysel ayrılıklara yer verilmediği şeklindeki eleştiriler “birleştirilmiş sınıflardaki öğretim zorluğu”na eklenmişti. Ayrıca, demokratik yaşama giriş, okullarda demokratik eğitime olan ihtiyacı artırmıştı. Bu siyasal değişme de, yeni program hazırlanmasını gerekli kılıyordu (Binbaşoğlu, 1995: 384385). Bu yönüyle, 1948 programına yöneltilen eleştiriler sonucunda 1952 yılında Amerikalı Profesör. Dr. Kate Wofford Türkiye'ye davet edilmiş, Türkiye'de çeşitli incelemelerde bulunarak bir rapor hazırlamıştır. Wofford raporunda programların daha demokratik olması için gayret edilmesi gerektiğini öne sürmüştür (Wofford, 1952: 44).

1960 yılı içinde belirli tarihlerde Ankara ve İstanbul'da toplanan “Millî Eğitim Planının Hazırlığı ile Görevli Komisyon Raporu”nda 1948 programlarının öğrencinin psikolojik ihtiyaçlarına bireysel yeteneklerine ve öğretim amaçlarına uygun olarak yeniden ele alınması üzerinde durulmuştur (Tazebay, ve diğerleri 2000: 85). 1961'de, Millî Eğitim Bakanlığı, yayınladığı bir genelgeyle, teşkilâtın, öğretmenlerin, eğitim kuruluşlarının 1948 programı hakkındaki eleştirilerini istemiş ve bu eleştirileri Talim ve Terbiye Kurulu ile işbirliği yaparak 16 kişilik uygulayıcı ve uzmandan meydana gelen bir komisyona inceletmiştir. İncelemeler sonucunda “İlkokul Programında yapılacak değişikliklerle ilgili esaslar” bir rapor halinde geliştirilmiştir (Gözütok; 2003: 46). Bu rapora dayanarak, 1962 Şubatında köy ve şehir okullarında çalışan öğretmenlerden ilkokul müdürü, millî eğitim müdürü, ilköğretim müfettişi, ortaokul ve öğretmen okulu

öğretmenleri ile okul-aile birliği temsilcilerinden ve uzmanlardan oluşan 108 kişilik bir komisyon "Ön Program Taslağını" hazırlamıştır.

Ön Program Taslağı, daha sonra 35 kişilik uygulayıcı ve uzmanlardan oluşan bir komisyon tarafından incelenerek son şeklini almıştır (Gözütok, 1994; 7). 1962 Program Taslağı, Talim ve Terbiye Kurulu'nca incelenmiş ve 12 Eylül 1962 tarih ve 215 sayılı kararla 5 yıl süre ile bir kısım okullarda denenmesi ve geliştirilmesi şartıyla uygulamaya konulmuştur (MEB, 1997: 21). Programa en son hali verilerek bütün ilkokullarda uygulanmaya başlanmıştır.

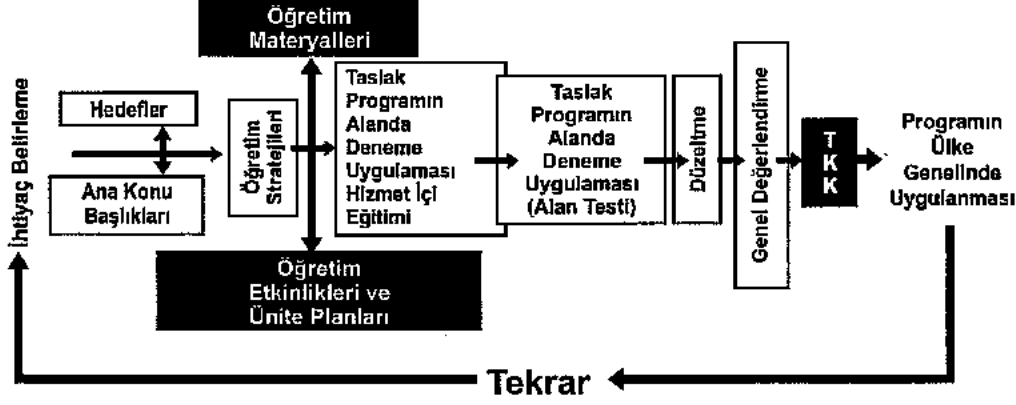
1968 programı normal, çift öğretim ve birleştirilmiş sınıflarda faaliyet gösteren okullarda uygulanırken kullanılacak strateji, yöntem ve tekniklerde birlikteliği sağlamak, dolayısıyla ortak bir anlayışa varmak, uygulamaları kolaylaştırmak ve sonuçta kaliteyi artırmak amacıyla hazırlanmıştır.

Programın esasları da şu şekilde belirtilmiştir:

Eğitim, öğretim çalışmalarında öğretmen, okul, program, kitap, ders araçları ve bütün ders araçları ve bütün eğitim teşkilatı, genç kuşakların daha iyi yetiştirilmelerinde başlıca unsurlardır. Bu unsurlar, ancak, çocukların bedeni, zihni ve sosyal alanlardaki istidat ve kabiliyetlerine göre ele alındığı zaman yararlı olabilir. O halde okulda yapılacak iş, çocuğu millî ülkülere uygun nitelikte eğitmek, her çocuğa gücünün yettiği nispette gerekli bilgi, beceri, tavır ve alışkanlıkları kazandırmak; özellikle inceleme, araştırma, bilimsel düşünme ve öğrenme yollarını kavratmak; öğrendiklerini yeni durumlara uygulama gücünü geliştirmek, çevresine uyumunu ve etkili bir şekilde yaşamasını sağlamaktır. Bu bakımdan; çocuğa gereksiz bilgiler vermek yerine, kendi kendine etkin olması sağlanmalı ve ona gerekli rehberlik yapılmak suretiyle eğitim amaçlarına uygun davranışların kazandırılmasına çalışılmalıdır (MEB,1968:17).

1968 programının esasları; yakın çevre, öğretimde toplulaştırma, konular ve üniteler başlıkları altında toplanmıştır. Günümüze doğru yaklaşıldığında program geliştirme çalışmalarıyla ilgili olarak, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın 26.5.1983 tarih ve 86 sayılı kararı ile program geliştirme modeli, program geliştirme çalışmalarının esasları, programların hazırlanmasında genel ilkeler ve bu çalışmaların nasıl yürütüleceği belirlenmiştir. (Tebliğler Dergisi, 4 Temmuz 1983, sayı:2142). Bir diğer model oluşturma çalışması da; 1990'lı yıllarda yürütülen Millî Eğitimi Geliştirme Projesi çerçevesinde kurulan Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Merkezi Başkanlığı (EARGED) tarafından geliştirilen program geliştirme modelidir. (EARGED Program Geliştirme Modeli, Ankara, 1995). EARGED modelinin 1983'de hazırlanan modele göre bir takım yenilikler getirilerek program geliştirme sürecinin her aşamasının daha ayrıntılı ve belirgin hâle getirmiş olduğu dikkati çekmektedir (Büyükkaragöz, 1997: 236).

Program Geliştirme Modeli I

T.T.K (Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı) (<http://earged.meb.gov.tr>)

Bu model oluşturma arayışlarına rağmen, 1968 yılından sonra süreklilik arz etmesi gereken deneme uygulamalarının hız kestiği, özellikle 1980 sonrası ilköğretim programlarının toplu geliştirme uygulaması yerini tek tek dersler bazında program geliştirme uygulamasına bıraktığı dikkati çekmektedir. Bu program geliştirme çalışmalarında, öğrencide gözlenecek nitelikler, yani hedef-davranışlar, içerik, eğitim durumlar ve değerlendirme ölçütlerine yer verildiği görülmektedir (Tazebay ve diğerleri, 2000: 177).

Dersler	Programın Geliştirildiği Yıl
Türkçe	1981
Fen Bilgisi	1992
Sosyal Bilgiler	1990
Matematik	1983
Müzik	1994
Beden Eğitimi	1987
Resim-İş	1992
İş Eğitimi	1990
Yabancı Dil (İng-Alm-Frs)	1997
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	1992
Çevre Sağlık Trafik Okuma	1992
Trafik ve İlk Yardım	1997
Fen Bilgisi	2000
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	2000

Bu güne gelindiğinde ilköğretim programlarının geliştirilmesi amacıyla kapsamlı bir çalışmanın başlatıldığını görüyoruz. Bu çalışmalarda programların geliştirilmesinin gerekçeleri şu şekilde ifade edilmektedir (Programlar. meb. gov.tr):

- a) Bilgi kavramı ve bilgi toplumu anlayışındaki gelişmeler,
- b) Hayat boyu öğrenme yaklaşımını temel alan bir öğrenme anlayışının gelişmesi,
- c) AB normlarına uygun olarak sıralanmıştır.

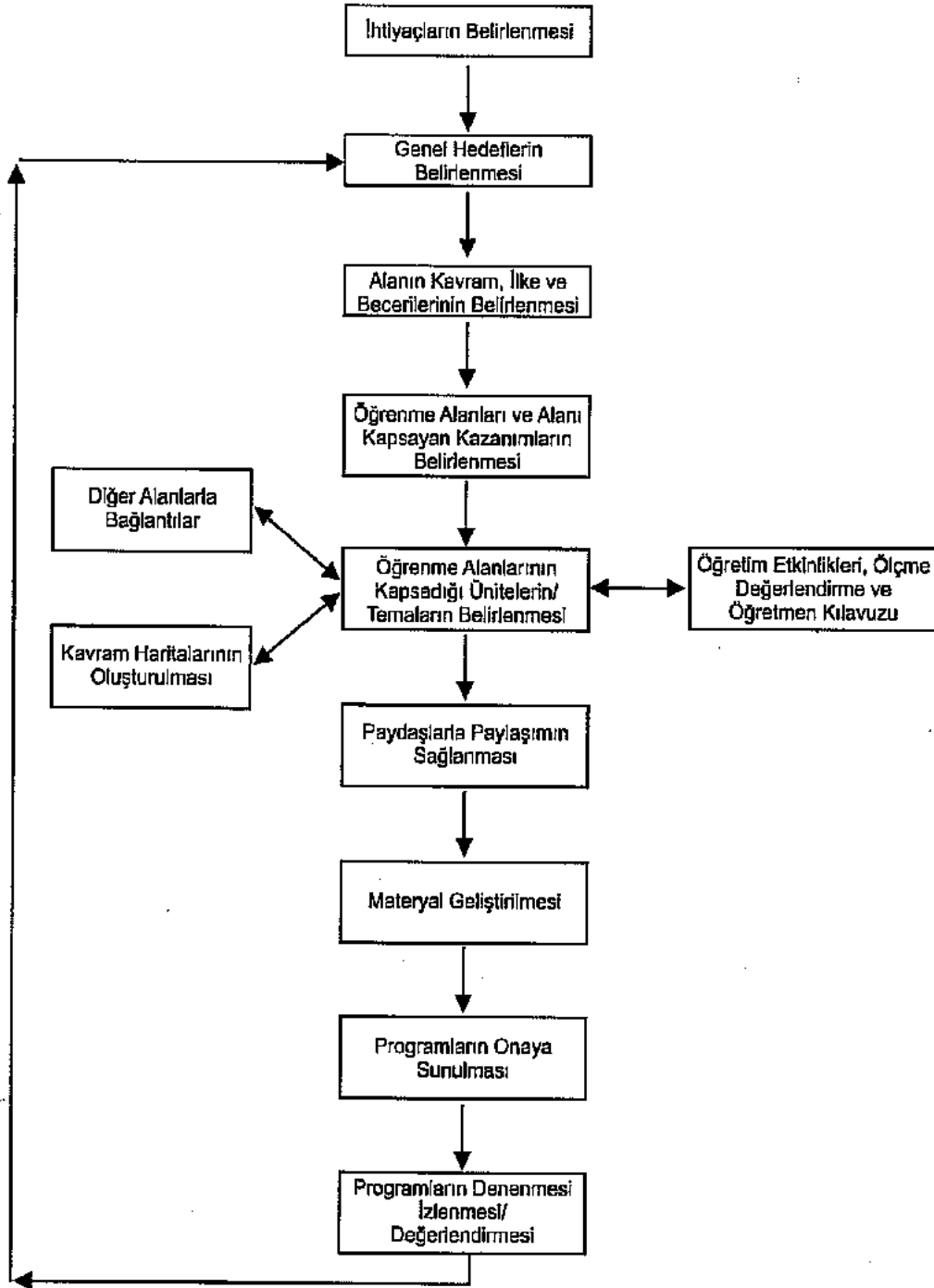
2004 yılında geliştirilen öğretim programları;

- a) Atatürk'ün kurduğu Türkiye Cumhuriyeti projesinin gelişerek devamlılığı ilkesini,
- b) Dünyada yaşanan tüm gelişmeleri,
- c) Avrupa birliği normlarını, hedeflerini ve eğitim anlayışını,
- d) Ülkemizin mevcut eğitim özelliklerinin beirlenmesini, başarı ve başarısızlıkların

değerlendirilmesini ve ortaya çıkan sonuçları, temel referans noktalar olarak kabul etmektedir (http://programlar.meb.gov.tr/prog_giris/prog_giris_1.html).

Program Geliştirme Modeli II

2004 yılında yürütülen program geliştirme çalışmaları aşağıdaki modele dayalı olarak gerçekleştirilmiştir.

2004 programları hazırlanmadan Talim ve Terbiye Kurulunca program geliştirmeye esas olan ihtiyaç belirleme çalışmalarında; müfettişlerden, öğretmenlerden, öğretim üyelerinden, il Milli Eğitim Müdürlüklerinden, sivil toplum kuruluşlarından görüşler alınmıştır. Bu amaçla yapılacak program geliştirme çalışmalarının genel nitelikleri hakkında çeşitli üniversitelerin öğretim üyeleriyle toplantı yapılmıştır. Bu toplantıdan sonra Türkçe, matematik, fen bilgisi ve sosyal bilgiler alanlarında her bir ders için alan uzmanlarının ve alan eğitimcilerinin katıldığı dört ayrı toplantı daha düzenlenmiştir. Yürütülen çeşitli hazırlık çalışmalarından sonra oluşturulan taslak programlar hakkında çeşitli toplantılar düzenlenerek öğretmen ve müfettişlerin görüşleri alınmıştır. Alınan görüşler doğrultusunda yeniden düzenlenen taslak öğretim programları Yalova Hizmet İçi Eğitim Enstitüsünde düzenlenen hizmet içi eğitim çalışması ile de uygulayıcılara anlatılmıştır(Akbaba,2004: 21-22).

2004 programları günün değişen şartlarına ayak uydurabilmek ve çağı yakalayabilmek esasına dayalı olarak geliştirilmiştir. bu programlarda getirilen temel yenilikleri de şu şekilde ele almak mümkündür(<http://programlar.meb.gov.tr/index/baskan.htm>):

1. 1940'lardan beri ilk kez öğretim programları uluslar arası kıyaslama yapılarak bütünsel olarak ele alınmıştır.
2. Davranışçı program yaklaşımından bilişsel ve yapılandırmacı bir yaklaşıma geçilmiştir.
3. Sadece öğretim yerine, insanımızın eğitimi de kapsamlı olarak ele alınmıştır.
4. İlkokul ve ortaokul mantığına göre düzenlenmiş olan parçalı program anlayışı yerine, programlar sekiz yıllık kesintisiz eğitime uygun hâle getirilmiştir.
5. Dünya ile entegrasyon ve AB standartları dikkate alınmıştır.
6. Programlar hazırlanmadan önce insan yetiştirme modelimizin felsefi temeli oluşturulmuştur.
7. Oluşturulan felsefenin bir sonucu olarak tüm dersler için yedi ortak beceri saptanmıştır.
8. Her bir dersin 12 yıllık ilk ve orta öğretim için kavram analizleri yapılmıştır.
9. Dersler sınıf seviyelerine göre kavram analizlerine tabi tutulduğu gibi, dersler arası karşılaştırmalar da yapılmış ve tüm dersler birbirleriyle ilişkilendirilmiştir.
10. Spor kültürü ve olimpiik eğitim, sağlık kültürü, rehberlik ve psikolojik danışma, kariyer, girişimcilik, afet, özel eğitim ile insan hakları ve vatandaşlık gibi ara disiplinler programlara yerleştirilmiştir.
11. Davranış ifadesi yerine bilgi, beceri, anlayış ve tutumları içeren kazanımlar kullanılmıştır.
12. Baskın lineer düşünce yerine, karşılıklı nedensellik ilkesi ve çoklu sebep-çoklu sonuç anlayışı öne çıkarılmıştır.
13. Programlar, etkinliklerle zenginleştirilerek öğretmen merkezli olmaktan, öğrenci merkezli hâle getirilmiştir.
14. Çeşitli semboller kullanılarak programa açıklamalar kısmı yerleştirilmiştir.

15. Ölçme değerlendirme anlayışında sonuca dayalı bir anlayış yerine, süreci de değerlendiren bir anlayışa geçilmiştir.

16. Türkçeye duyarlılık tüm derslerin ana becerisi hâline getirilmiştir.

Sonuç

Tarihsel süreç içerisinde Cumhuriyetten günümüze farklı yıllarda, farklı esaslara dayalı olarak program geliştirme çalışmalarının yürütüldüğünü görmekteyiz. Bugüne kadar gerçekleştirilen programların uygulamadan çok bilgiye ağırlık verdiği, öğrencilerin ilgi, istidat ve yeteneklerinin farklılığını gözetmediği, bireyleri eleştirel ve yaratıcı düşünmeye değil ezberciliğe sevk ettiği ve sosyal hayatı kolaylaştırıcı becerilere yer vermediği boyutlarıyla eleştirilmiştir.

Varış (1988:276)'da ülkemizde yürütülen program geliştirme çalışmalarının araştırmaya dayalı bir süreç olarak algılanmadığı, kişisel inisiyatif ile yürütüldüğü, bu nedenle de parça parça olduğu ve devamlı bir geliştirme hareketinin yapılmadığı yönünde eleştirilerde bulunmaktadır.

Hâlbuki program geliştirme çalışmalarının araştırmaya dayalı bir süreç olduğu ve sürekli üzerinde çalışmaların devam ettirilmesinin gerekliliği unutulmamalıdır. Bu olumsuzluklara rağmen son yapılan program geliştirme çalışmaları değerlendirildiğinde;

İlkokul ve ortaokul mantığına göre düzenlenmiş olan parçalı program anlayışı yerine, programlar sekiz yıllık kesintisiz eğitime uygun hâle getirilmiş, küresel oluşum ve AB ölçütleri dikkate alınmış, programlar hazırlanmadan önce insan yetiştirme modelimizin felsefi temeli oluşturulmuş, davranış ifadesi yerine bilgi, beceri, anlayış ve tutumları içeren kazanımlar kullanılmış ve ölçme değerlendirme anlayışında sonuca dayalı bir anlayış yerine, süreci de değerlendiren bir anlayışa geçilmiş olduğu gözlenmektedir.

Tüm bunlara dayalı olarak, sonuçta, süreç içerisinde gerçekleştirilen program geliştirme çalışmalarının (özellikle de son uygulamaların) uygulamada başarılı olabilmesi öğretmenlerin bu çalışmaları benimsemesine ve uygun materyallerle destekleyerek tatbik edebilmesin bağlıdır.

Kaynaklar

- Akbaba, T. (2004). Cumhuriyet Dönemi Program Geliştirme Çalışmaları. Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim, 5455(5), 1623.
- Akyüz, Y. (1993). Türk Eğitim Tarihi (Başlangıçtan 1993). İstanbul: Kültür Koleji Yayınları.
- Binbaşıoğlu, C. (1995). Türkiye'de Eğitim Bilimleri Tarihi. İstanbul: MEB Yayınları.
- Büyükkaragöz, S. (1997). Program Geliştirme. Konya: Öz Eğitim Yayınlar.
- Cicioğlu, H. (1985). Türkiye Cumhuriyetinde İlk ve Orta Öğretim Tarihi Gelişimi. Ankara: AÜ EBF Yayınları.
- EARGED. (1995). Program Geliştirme Modeli. Ankara.
- Ergin, O. (1977). Türk Maarif Tarihi 15. İstanbul.
- Gözütok, F. D. (2003). Türkiye'de Program Geliştirme Çalışmaları. Milli Eğitim Dergisi, (Güz)160, 4464.
- Gözütok, F. D. (1994). İlkokul 1, 2, 3. Sınıf Hayat Bilgisi Dersi İhtiyaç Belirleme Araştırması. Ankara.
- Kıncal, R. Y. (1993). Türkiye'de ilkokul Programlarının (1936 İlkokul Programı) Hazırlanmasında Demografik, Ekonomik, siyasal ve Kültürel Faktörlerin Yeri. Eğitim Bilimleri Birinci Ulusal Kongresinde sunulmuş bildiri, Ankara Üniversitesi EBF Yayınları, 299307.
- MEB. (1968). İlkokul Programı. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- MEB. (1948). İlkokul Programı. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- MEB. (1997). Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Program Çalışmaları. Ankara.
- MEB. (1983, Temmuz). Tebliğler Dergisi. (2142).
- Tazebay, A., Çelenk S., Tertemiz N., Kalaycı N. (2000). İlköğretim Programları ve Gelişmeler. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Türkiye Cumhuriyeti Maarif Vekâleti. (1930). İlkmektep Müfredat Programı. İstanbul: Devlet Matbaası.
- Varış, F. (1988). Eğitimde Program Geliştirme. Ankara: AÜ EBF Yayınları.
- Wilson H. E. ve Başgöz İ. (1973). Türkiye Cumhuriyetinde Eğitim ve Atatürk. Ankara: Dost yayınları.
- Wofford, K. (1952). Türkiye'de Köy İlk Okulları Hakkında Rapor. İstanbul: Maarif Vekâleti Yayınları.
- <http://programlar.meb.gov.tr/index/baskan.htm>
- http://programlar.meb.gov.tr/prog_giris/prog_giris_1.html
- http://programlar.meb.gov.tr/program_giris/calismalar_4.htm

MAZMUNDAN İMGEYE BİR YOLCULUK

Şener DEMİREL

Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü
demirel63@hotmail.com

Özet

Mazmun köken itibarıyla Arapça bir kelimedir ve “dolaylı bir anlatım aracı” olarak Divan şiirinin anlam boyutuyla ilgili önemli unsurlarından biridir. İmge ise tıpkı mazmun gibi bir dolaylı anlatım aracı olarak görülmüş ve özellikle Yeni Türk şiirinde mazmunun taşıdığı anlam düzeyinde şiire değer kazandırmıştır.

Cumhuriyet öncesi dönemde şiir dilinin önemli bir anlatım ve aktarım aracı olan mazmun, Cumhuriyetten sonraki Türk şiir dilinde yerini imgeye bırakmış, içerdiği anlam tam olarak imgeyle örtüşmese de yine de küçük çapta bir kimlik değişimine uğrayarak varlığını dolaylı bir şekilde imgede devam ettirmeye çalışmıştır. Bu yazıda genel olarak mazmun ve imge terimleri üzerinde durulmuş, örnek şiirlerle ve konunun uzmanlarınca dile getirilen görüşlerle mazmun ile imge arasındaki benzerlik ve farklılıklar belirtilmiş, mazmundan imgeye yapılan yolculuğun belli açılardan bir değişimi içermediği vurgulanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Mazmun, İmge, Divan şiiri, Yeni Türk Şiiri, Hayal, Çağırışım